

Література

- Словарь нового педагогического мышления / В. С. Безрукова. - Екатеринбург: Валгос, 1996. - 94 с.
1. Безрукова В. С. Словарь нового педагогического мышления / В. С. Безрукова. - Екатеринбург: Валгос, 1996. - 94 с.
2. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і головний редактор В. Т. Бусел. - К.: Ірпінськ: Перун, 2003. - 1440 с.
3. Краткий психологический словарь / сост. Л. А. Карпенко. - М.: Политиздат, 1985. - 431 с.
4. Куценко Г. В. Картина світу як основа загальної компетентності / Г. В. Куценко // Реалізація європейського досвіду компетентного підходу у вишій школі України: матеріали методологічного семінару. - Київ: Педагогічна думка, 2009. - С. 94-105.
5. Національна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. Г. А. Зязюна. - К.: Віпол, 2000. - 636 с.
6. Пометун О. І. Розвиток компетентного підходу: стратегічні орієнтири сучасної школи / О. І. Пометун // Реалізація європейського досвіду компетентного підходу у вишій школі України: матеріали методологічного семінару. - Київ: Педагогічна думка, 2009. - С. 332-345.
7. Смирнов С. Д. Психология образа: проблема активности психического отражения / С. Д. Смирнов. - М.: Изд-во Московского университета, 1985. - 213 с.
8. Философский энциклопедический словарь / под. ред. А. Л. Грегуловой. - М.: Сов. энцикл., 1989. - 813 с.
9. Якиляшек В. Й. Інтегративний підхід до формування імовірнісно-статистичних понять / В. Й. Якиляшек // Педагогіка і психологія. - 1998. - № 2. - С. 69-78.

Стаття надійшла до редакції 9.10.2010 р.

УДК911:371.3

Варфоломєєва І. М.

старший викладач,

Криворізький державний педагогічний університет

МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ В СТАРШІЙ ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуті особливості та завдання вивчення географії в старшій профільній школі, подані моделі розвитку пізнавального інтересу до географії в класах різного профілю.

Ключові слова: профільне навчання, пізнавальний інтерес.

В статье рассмотрены особенности и задачи изучения географии в старшей профильной школе, представлены модели развития познавательного интереса к географии в классах различного профиля.

ключевые слова: профильное обучение, познавательный интерес.

The article features and problems of studying of geography at the senior profile school are considered, models of development of informative interest to geography in classes of various profile are presented.

Keywords: profile training, informative interest.

Старша профільна школа покликана на основі диференційованого навчання, здійснювати підготовку учнів до свідомого визначення професійної діяльності, оволодіння рядом предметів на поглибленому рівні.

либленому рівні, підготовку до продовження навчання в ВНЗ. В зв'язку з цим актуалізується питання добору методів, форм та засобів навчання в класах різного профілю, де географія вивчається на різних рівнях: стандартному, академічному та профільному. Особливого значення набуває проблема формування і розвитку пізнавальних інтересів учнів у процесі профільного навчання. Розв'язуючи цю проблему, психолого-педагогічна наука і її практична діяльність педагогічних колективів шкіл України прагнуть того, щоб кожний урок сприяв становленню навчальних інтересів, набуттю ними самостійного поповнення географічних знань.

Вихідні передумови. У більшості досліджень з питань формування і розвитку пізнавальних інтересів учнів (М. Ф. Беляєв, Н. М. Бондар, В. П. Корнєєв, Н. Г. Морозова, О. Я. Савченко, Г. І. Щукіна, Ю. В. Шаповал) пізнавальний інтерес людини розглядається як особливий вид інтелектуальної діяльності. Такий інтерес відноситься до різних галузей пізнавальної діяльності і може бути поширений і розповсюджуватися на одержання інформації, на осмислення теоретичних засад географічних знань з розглядом причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей. До сфери пізнавального інтересу входять не тільки одержані учнями географічні знання, але й процес оволодіння знаннями, процес учіння в цілому.

Мета статті - розглянути особливості й завдання розвитку пізнавального інтересу до географії в класах різного профілю.

Виклад основного матеріалу. Для забезпечення цілісного підходу до проблеми дослідження нами запропонована загальна модель формування пізнавальних інтересів учнів. Динаміка розвитку інтересу до вивчення географії має наступний вигляд: зацікавленість - диво (здивування) - питливість - пізнавальний інтерес - теоретичний інтерес.

Профільне навчання, як уже зазначалось, передбачає оволодіння предметом на трьох рівнях: профільному - в класах географічного та економічного профілів, академічному - в класах природничого профілю (біологічний, екологічний) та стандартному - в класах іншого профілю (філологічного, естетичного, математичного, спортивного та інших).

На нашу думку розвиток пізнавального інтересу в кожній з вищезгаданих груп профілів повинно відбуватись із використанням різного алгоритму, що пов'язано із врахуванням особистісних інтересів учнів, дидактичними цілями. Узагальнена таблиця різних моделей формування пізнавального інтересу до предмету представлена в таблиці 1.

Розглянемо особливості кожної з наведених моделей,

Класи, де географія вивчається на профільному рівні. Мета вивчення географії в даних класах - поглибити знання з предмету, систематизувати їх, підготувати учнів до продовження професійного навчання обраного профілю. В зв'язку з цим викладання предмету здійснюється протягом двох років навчання (10-11 клас) по 175 годин кожного року. Програма «Географія» дає широкі можливості вчителю для продовження

розвитку пізнавального інтересу учнів до обраного ними профілю навчання через вивчення змісту навчального матеріалу (більш глибоке розуміння м. ущо вивчався раніше, опанування концепцій, теорій, вчень гіпотез, вивчаються в класах інших профілів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків), формування та розвиток загальних та спеціальних умінь (використання сучасних та традиційних методів географічних досліджень – спостереження, робота з різними джерелами географічної інформації картографічної, в тому числі робота із геоінформаційними системою моделювання, прогнозування і т. п.; вміння вести наукову дискусію аргументовано відстоювати власну точку зору). В зв'язку з цим доречно використання стають технології навчання, що стимулюють активну пізнавальну діяльність учнів: навчання як дослідження, проектні технології, евристичне навчання і т. п.

Пізнавальний інтерес учнів буде розвиватись через пізнання географії більш науковому рівні, учні відкривають для себе нову науку, що не лише відповідає на запитання: «що? де? коли?», а шукає відповіді на питання «чому? з якою метою? якими будуть наслідки?». Як підтверджують наші дослідження, учні географічних класів із зацікавленням сприймають інформацію про здійснення наукових географічних відкриттів і досліджень, що були здійснені в кабінетах, з задоволенням знайомляться з різноманітними географічними гіпотезами, вступають в географічні дискусії. Вони начебто приміряють на себе роль науковця-початківця. Педагогічна майстерність вчителя полягає в підтримуванні уже сформованих інтересів учнів через підбір змісту навчального матеріалу, форми та методи його подання. Важливо здійснювати профорієнтаційну роботу, знайомити учнів із всім різноманіттям професій географа: геолог, метеоролог, океанолог, геоеколог, економіст і т. д.

Класи, де географія вивчається на академічному рівні. Вивчення географії на академічному рівні передбачалось в класах природничого профілю (біологічному, хімічному, фізичному, екологічному). Нажаль, від дванадцятирічної школи не дала можливості реалізувати проект вивчення географії в цих класах за наступною схемою: 10 клас - курс «Соціально-економічна географія світу» 70 години, 11 клас - «Географія» - 35 годин. Відповідно до діючого навчального плану в класах даного профілю запропоновано викладання географії лише в 10 класі, 52 години. Ліквідувати дані географічних курсів за вибором. Дані курси повинні мати інтеграційний характер, розширювати та поглиблювати навчальні предмети, що вивчаються на профільному рівні. На нашу думку список класів де можливо таких курсів необхідно розширити. Так в класах історичного, філологічного профілів можливо викладання наступних курсів: «Краєзнавство», «Географія культури», «Географія релігії», «Етногеографія» в класах технологічного профілю: «Основи виробництва», «Геоінформаційні технології», в класах туристичного профілю: «Географія туризму»;

в класах природничого профілю: «Загальна географія», «Геоеско» «Медична географія», «Рекреаційна географія». Такі курси стають підґрунтям для подальшого професійного самовизначення учнів.

Таким чином пізнавальний інтерес учнів до географії в класах даного профілю необхідно розвивати через інтеграцію обраного ними предмету географії. Доречними в цьому випадку будуть інтегровані уроки, уроки ролі та рольові ігри (де учні виконуючи різноманітні ролі, проводять дослідження, або вивчають географічну проблему з точки зору даної науки). Цікавим буде застосування проектних технологій. Реалізація даного підходу можлива і при викладанні основного курсу «Соціально-економічна географія світу» в 10 класі. Наведемо приклади деяких завдань даного курсу для класів природничого профілю:

- особливості природи Індії;
- рослини і тварини Китаю, що входять до Червоної книги;
- національні парки Канади;
- природоохоронне законодавство Швейцарії;
- традиції екологічно доцільної поведінки народів Північної Європи;
- антропогенні ландшафти ФРН;
- зведення лісів Амазонії і глобальні наслідки даного процесу;
- рекреаційні ресурси країн Південно-Східної Азії і т. п.

На нашу думку важливою умовою використання даних завдань є не лише їх різноманітність, а добровільний принцип вибору завдання та виконання їх у різних типах проектів (природоохоронне законодавство Швейцарії - інформаційний проект, зведення лісів Амазонії - питання для обговорення комітету ЮНЕСКО - ігровий проект, антропогенні ландшафти ФРН - дослідницький). Важливо що реалізація кожного з даних проектів спирається на уже сформований у старшокласників інтерес до обраного предмету географії навчання, залучає учнів до активної навчальної діяльності, сприяє розвитку особистісно значущих умінь — проводити власне дослідження, визначаючи його мету, завдання, висувати гіпотези і досліджувати їх, працювати з різноманітними джерелами інформації, збирати і аналізувати її, порівнювати, робити узагальнення та висновки, представляти результати власного дослідження, вести наукову дискусію та виступати перед аудиторією, комунікативних навичок.

Класи де географія вивчається на рівні стандартів. Найбільш складним, на нашу думку, іде розвиток пізнавального інтересу учнів до географії, де даний предмет вивчається лише на рівні стандарту - 10 класу курсу «Соціально-економічна географія світу», 52 години. До таких класів можна віднести класи математичного, спортивного, музичного та деяких інших профілів. Учні цих класів виявляють найменшу зацікавленість предметом, дуже мало дотичних тем між географією та їх профілем навчання. Звичайно вчителю географії можна порекомендувати спеціально підбирати завдання для таких класів. Наприклад:

– математичні моделі зміни кількості населення - в класах математи-
чного про «Географія футбольних клубів Європи» - в класах спортив-
ного про снення на тему «Народна музика – прояв національного хара-
ктеру та міксу культур народів Латинської Америки».

все-таки більшість з даних завдань мають епізодичний, несистема-
тичний характер, і тому не можуть суттєво впливати на розвиток пізнаваль-
ного інтересу. Як показують наші дослідження реальним до виконання кож-
ного - двох таких індивідуальних завдань. Вирішити ж про-
блему формування стійкого інтересу до предмету можливо, на нашу думку,
І рахунок урізноманітнення методів навчання з використанням дидактич-
них ігор, прийомів інтерактивного навчання та розвитку критичного мис-
лення. Інтерактивне навчання дає можливість використати природну заціка-
вленість учнів у спілкування один з одними для вирішення освітніх завдань.
Технологія формування критичного мислення вчить учнів критично і усві-
домлено сприймати будь яку інформацію, в тому числі і географічну.

Наведені моделі є відкритими для змін та доповнень кожним вчителем,
що викладає географію в старшій профільній школі, адже розвиток методики
географії профільного навчання - це вимога сучасного життя. Психолого-
педагогічною та шкільною практикою накопичений досить вагомий матеріал
із проблеми, що дає підстави для узагальнення цього досвіду на науковому та
методичному рівнях, постановки нових завдань і розв'язування їх з урахуван-
ням досягнень сучасної методики географії і суміжних з нею наук.

Висновки. Отже, розвиток пізнавального інтересу до географії буде
залежати від профілю навчання та відповідної моделі його формування.
Пізнавальний інтерес до вивчення географії в процесі профільного навчан-
ня - це активна спрямованість особистості на пізнання географічних об'єк-
тів, явищ природи, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і закономір-
ностей, формування позитивного емоційного ставлення до навколишньої
дійсності. Розвиток пізнавальних інтересів учнів до географії в процесі
профільного навчання складна динамічна система кількісних і якісних
змін, які відбуваються в інтелектуальній діяльності учня з його віковими і
індивідуальними особливостями. Запропоновані нами моделі розвитку пі-
знавального інтересу дають можливість вчителю визначити оптимальні
методичні шляхи, які б сприяли розвитку пізнавальних інтересів в умовах
профільного навчання. Застосування поданих моделей в практиці сучасної
профільної школи сприятиме ефективності організації процесу засвоєння
зовної географічної інформації, розвитку особистісно значущих якостей уч-
нів, їх гот-
овності до свідомого професійного самовизначення.

Корнеев В П М Література
в процесі сучасних засади розвитку пізнавальних інтересів учнів основної школи
навчання географії: дис. докт. пед. наук / В. П. Корнеев. - К., 1996. - 347 с.

2. Концепція профільного навчання в старшій школі / Інформаційний збірник Мінства освіти і науки України № 28-29, жовтень 2009 р. // Пед. преса. - С. 57-64.
3. Лернер И. Я. Главное в процессе обучения / И. Я. Лернер // География в школе 1991. - № 4. - С. 43-44.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2011

УДК908(07):5

Лиховид О.

кандидат пед. наук, вчитель

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Г. Сковорода

МІСЦЕ І РОЛЬ КРАЄЗНАВЧОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПРИБУДНИЧОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуті місце і роль краєзнавчої освіти в системі природничої підготовки учнів загальноосвітньої школи. Визначено структуру краєзнавчих знань, проаналізовано освітній і розвивальний потенціал краєзнавчих знань у змісті природничих наук.

Ключові слова: краєзнавчі знання, краєзнавча освіта, природнича підготовка загальноосвітньої школи.

В статье рассматриваются место и роль краеведческого образования в системе природоведческой подготовки учеников общеобразовательной школы. Определена структура краеведческих знаний, обосновывается образовательный и развивающий потенциал краеведческих знаний в содержании природоведческих наук.

Ключевые слова: краеведческие знания, краеведческое образование, природоведческая подготовка, общеобразовательная школа.

The article deals with the place and role of the local history education in the natural sciences prepare students of secondary school. Determined the structure of local history knowledge, grounded educational and developmental potential of the local history knowledge in the content of natural sciences.

Key words: knowledge of local lore, natural history, education, natural history preparation, secondary school.

Розбудова системи краєзнавчої освіти потребує пошуку засобів навчання, на засадах яких здійснювалося б формування особистісно орієнтованого індивіда, що дасть можливість розвивати в учнів творчі інтелектуальні здібності з урахуванням їхніх пізнавальних потреб, здійснювати освіту в процесі навчання. Засвоювання краєзнавчих знань розширює розуміння загальногеографічних понять і явищ, пов'язує теорію з практикою, сприяє набуттю практичних навичок, необхідних у житті. Передумовою для цього закладено в Національній доктрині розвитку освіти, Концепції загальної середньої освіти у 12-річній школі, Державному стандарті, Які значено, що важливу роль у забезпеченні належної теоретичної підготовки учнів до розбудови держави, у формуванні особистості громадянина викликає відігравати шкільна краєзнавча освіта.